

4. Чернівецька обласна державна адміністрація. Офіційний сайт. Звіт про виконання державної регуляторної політики Чернівецькою обласною державною адміністрацією за 2009 рік. http://www.oda.cv.ua/index2.php?option=com_content&task=view&id=6736&Itemid=8&pop=1&page=0 20.02.2011 8:55:26
5. Проект Міжнародної фінансової корпорації (IFC) „Інвестиційний клімат в Україні”, 208 с.
6. Світової рейтинг легкості ведення бізнесу „Doing Business-2011”, підготовлений Світовим банком і Міжнародною фінансовою корпорацією. <http://russian.doingbusiness.org/> 20.02.2011 12:16:45

***Аннотація.** Предпринимательство – это та сфера, через которую утверждается экономическая свобода, реализуется энергия, инициатива, воля людей, их интересы. Развитие предпринимательства – это та соединительная часть, взявшись за которую, можно вытянуть всю цепочку еще не решенных в украинском обществе проблем, соответственно развитие аграрного предпринимательства – это путь к решению проблем крестьянина-агрария, дополнительный толчок и источник инвестиций для развития сельских территорий, а также способ утверждения и закрепления за Украиной статуса аграрного государства.*

***Ключевые слова:** предпринимательство, аграрное предпринимательство, аграрное (сельскохозяйственное) предприятие, агропромышленный комплекс, занятость, валовые капитальные инвестиции, государственная регуляторная политика.*

***Annotation.** Enterprise – it and sphere which economic freedom becomes firmly established through, energy, initiative, will of people, their interests, will be realized. Development of enterprise – it is possible to fish out all chain of yet not rozvyazanikh in Ukrainian society of problems, accordingly development of agrarian enterprise, in partieular, it is a way to the decision of problems of peasant-agrarian, additional shove and source of investments, for developments, for development of rural territories, and also method of assertion and fixing after Ukraikhnoy of status of the agrarian state.*

***Keywords:** enterprise, agararne enterprise, agrarian (agricultural) enterprise, agroindustrial complex, employment, gross capital investments, public regulator policy.*

УДК 338.439:338.5

Ж.В. Чернадчук, аспірант Білоцерківського національного аграрного університету*

ОЦІНКА ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА МЕХАНІЗМ ЦІНОУТВОРЕННЯ РИНКУ СВИНИНИ

Проаналізовано сучасний стан виробництва свинини, а також основні фактори цінової кон'юнктури. Виявлено, що система попиту та пропозиції є основним регуляторним механізмом на ринку свинини. Досліджено, що динаміку цін визначають головним чином обсяги, структура і вартість виробництва.

***Ключові слова:** попит, пропозиція, механізм ціноутворення, сільськогосподарські підприємства, роздрібні ціни, закупівельні ціни, свинина*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Перехід до ринкових відносин у сфері аграрного сектору обумовив перегляд виробничих пріоритетів. Протягом багатьох попередніх десятиріч діяла система регулювання сільськогосподарського виробництва через доведення аграрним підприємствам державних планів виробництва та заготівель продукції за твердими закупівельними цінами. Сьогодні відправною і заключною точкою відносин між суб'єктами ринку є не виробництво, а потреби споживачів, які визначають попит, ціну і, відповідно, асортимент та обсяги виробництва. Гарантом збуту продукції для сільськогосподарського виробника є вже не державні закупівлі продукції, а реалізація успішної концепції маркетингу і ціноутворення. Саме тому дослідження основних сценаріїв розвитку ціни на ринку свинини є надзвичайно важливим.

* Науковий керівник – доктор економічних наук Даниленко А.С.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Реальний стан і зміни у виробництві та реалізації свинини досліджені в роботах В.Я. Мессель-Веселяка, О.В. Мазуренко [2], І.В. Свиноуса [6], І.Б. Яціва [7]. Питання, пов'язані з проблемами економічного регулювання, а також ефективністю виробництва свинини, розглядали у своїх роботах такі вчені як В.К. Збарський, В.П. Горьовий [1], О.М. Шпичак [4, 6], О.А. Бугуцький, С.І. Михайлов [3]. Однак недостатньо уваги приділялося питанням, пов'язаним з детальним розглядом стану виробництва й реалізації свинини в регіонах України. Крім того, в умовах високодинамічних змін у внутрішньому та зовнішньому економічному середовищах ринок свинини активно змінюється, що вимагає подальшого дослідження факторів ціноутворення.

Постановка завдання. Аналіз поточної кон'юнктури вітчизняного ринку свинини та оцінка факторів, що вирішально вплинуть на рівень ціни на свинину.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ціноутворення на ринку свинини має вирішальний вплив на розвиток галузі свинарства, оскільки ціни, з одного боку, стимулюють збільшення пропозиції, а з іншого – впливають на платоспроможний попит населення. Таким чином, система попиту та пропозиції є основним регуляторним механізмом на ринку свинини (рис. 1).

Пропозиція	Попит
<ol style="list-style-type: none"> 1. Зовнішні фактори виробництва (політична ситуація, клімат, епідемії), 2. Ємність ринку, 3. Чисельність поголів'я свиней, 4. Рівень імпорту, 5. Рівень цін на продукцію, 6. Рівень цін на фактори виробництва, 7. Величина очікуваного врожаю, 8. Ефективність процесу виробництва. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рівень доходу споживачів, 2. Ціни на товари та їх співвідношення, 3. Чисельність населення та його розподіл за віковими групами, 4. Споживчі уподобання та культурні особливості, 5. Якість продукції.

Рис. 1. Фактори попиту та пропозиції, що впливають на механізм ціноутворення ринку свинини

Розвитку свинарства завжди сприяли національні традиції народу, природно-кліматичні умови, високі біологічні та виробничі властивості свиней. Проте, як свідчать результати дослідження Київської області, впродовж 1990-2009 рр. відбулося різке падіння поголів'я свиней в господарствах різних форм господарювання, особливо в сільськогосподарських підприємствах, де поголів'я знизилось з 601,8 тис. гол. до 320,5 тис. гол. (47%) при майже 60% зменшенні поголів'я свиноматок, що обумовлює спад потенціалу галузі. Структурні зрушення у чисельності поголів'я свиней позначилися на рівні виробництва свинини в забійній вазі. Обсяги виробництва за досліджуваний період знизилися на 53%, в т.ч. в сільськогосподарських підприємствах на 48,4% і 2009 р. склали 22,9 тис. тонн свинини.

Такі зміни зумовлені рядом причин. Та найголовнішою причиною є те, що виробництво свинини в суспільному секторі тривалий час збиткове через низькі закупівельні ціни при реалізації свиней м'ясокомбінатам (рис. 2), адже саме зростання ціни стимулює виробників до нарощення обсягів виробництва.

Аналізуючи рис. 2, зазначимо, що рівень закупівельних цін по Київській області на свиней I, II категорії 2010 року був значно нижчим порівняно з 2009 роком, ціна на початку року складала 16,13 грн./кг живої ваги, а в кінці – 14,74 грн./кг, що навіть нижче за рівень цін 2008 року. Таким чином, переробники знижують ціну, щоб не втратити своїх надприбутків, а виробникові залишається вибирати – продавати за низькою ціною або ж не продавати взагалі.

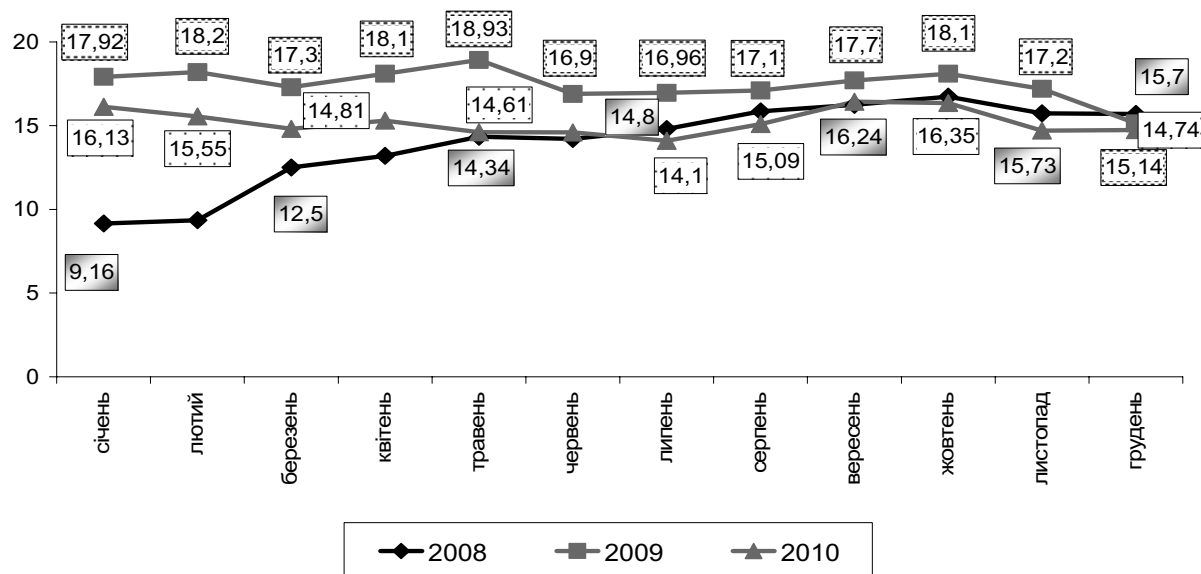

Рис. 2. Динаміка закупівельних цін на свиней I, II категорії з урахуванням дотацій по Київській області, грн./кг живої ваги

Усе це призводить до зниження ефективності виробництва свинини, оскільки після досягнення тваринами 100-110 кг живої ваги нарощення живої маси іде не за рахунок приросту м'язової тканини, а за рахунок жирової. Такі свині згідно „ГОСТ 1213-74 Технічні умови. Свині для забою” відносяться до IV категорії, ціна на яких значно нижча за свиней I категорії.

Слід зазначити, що нинішня ситуація в свинарстві досліджуваного регіону повністю відповідає законам ринкової економіки. Сільськогосподарський товаровиробник не може тривалий час виробляти збиткову продукцію. Виробництво буде скорочуватися доти, доки попит і пропозиція не урівноважаться у точці, де ціна реалізації, як мінімум, буде замінювати витрати виробництва [4].

Переробники часто віддають перевагу дешевому імпорту, нерідко – контрабанді, адже імпортна сировина вдвічі дешевша за сировину вітчизняних виробників. Так, імпорт м'яса свиней по Київській області 2010 р. склав 1591 т за ціною 16,2 грн. за 1 кг, що більше порівняно з попереднім періодом на 36%, і становив 1168,6 т за ціною 13,9 грн. за 1 кг. Однак необхідно зазначити, що імпортоване м'ясо, яке надходить до України, це свинина четверної категорії – низькоякісне м'ясо перетриманих свиней. Проте незважаючи на низькі ціни на завезену свинину, ковбасні та м'ясні вироби не дешевшають.

Маючи в цілому лише орієнтовні дані опитувань і беручи до уваги експертні думки, розмір контрабандного імпорту м'яса свинини можна оцінити в розмірі 30-40%, а сала – близько 80% від загального обсягу закупівель свиней в живій вазі на внутрішньому сировинному ринку області. Використовуючи ціни 2010 р. і не враховуючи несплату митних платежів, соціальні аспекти справи (створення додаткових робочих місць, виплата заробітної плати працівникам та ін.), щорічні прямі економічні збитки від контрабанди на ринку свинини вимірюються більше 1,5-2 млн. грн.

Наголосимо, що вітчизняний ринок свинини є далеким від свого насичення і має значний потенціал для свого росту. Норма споживання свинини, яка затверджена Міністерством охорони здоров'я України, становить 30 кг в рік на людину [5], 2010 року споживання свинини становило близько 13 кг/людину. Так, якщо в оцінці потенційної місткості ринку виходити з рекомендованої норми споживання свинини на одну особу, то в перспективі обсяг реалізованої продукції у натуральних одиницях повинен зрости на третину.

На нашу думку, дослідження проблем реалізації продукції свинарства необхідно вести у двох напрямках:

- 1) реалізація живих тварин;
- 2) реалізація продуктів забою свиней.

Основним каналом реалізації свинини є переробні підприємства, куди сільськогосподарські виробники реалізують майже 74% виробленої продукції, на ринок реалізується лише 3,8%

вирощених тварин. Основними постачальниками продукції на міські ринки є приватний сектор, працівники господарств, що отримують свиней в рахунок оплати праці та посередники. Слід зазначити, що рівень роздрібних цін на продовольчих ринках значно вищий, ніж по інших каналах реалізації.

Так, наприклад, станом на кінець 2010 року на Білоцерківському центральному ринку 1 кг свинини на кістці коштував в середньому 40 грн., сала – 20 грн., рівень закупівельної ціни складав 14,74 грн./кг. Вихід м'язової тканини на кістках (без голови та ніг) при живій вазі свині 120 кг становить 64%, сала (без внутрішнього жиру) – 20%. Отже, тварина вагою 120 кг в живій вазі коштує 1768,8 грн., при цьому лише за рахунок м'яса (77 кг) і сала (24 кг) її роздрібна вартість становить 3560 грн. Ураховуючи, що голова, ноги (гомилки), субпродукти тощо також реалізуються роздрібні ціни на свинину більше як у 2 рази перевищують закупівельні. Для порівняння: у США станом на кінець 2009 р. співвідношення між оптовими та роздрібними цінами на м'ясо свиней (wholesale-to-retail: Pork) становило 1,04. Торгівельна націнка на свинину в роздрібній мережі США, як бачимо, становить 4%. При цьому рівень купівельної спроможності пересічного українця значно нижчий від купівельної спроможності пересічного громадянина США.

В Україні, зокрема і Київській області, по купівельній спроможності склалася така соціально-економічна ситуація, яка характеризується економічною, соціальною та політичною нестабільністю, порушенням економічних зв'язків, спадом виробництва, інфляцією, що призвело до зниження платоспроможності населення. При цьому необхідно відзначити, що рівень купівельної спроможності потенційного споживача впливає на об'єми споживання свинини. Дана тенденція чітко простежується на рис. 3.

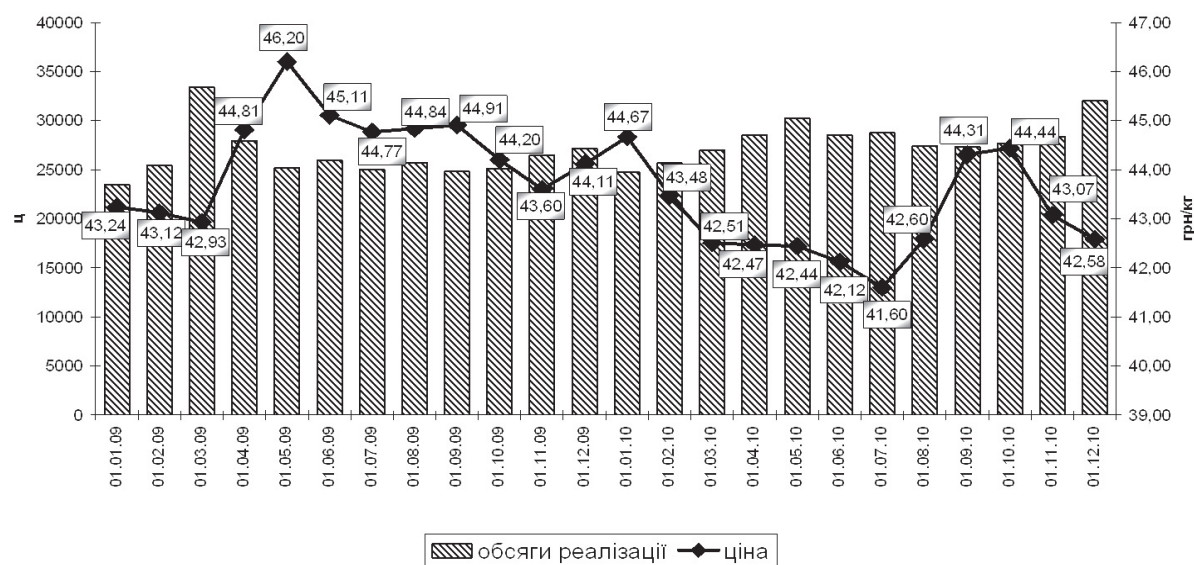

Рис. 3. Динаміка обсягів реалізованої свинини на міських ринках України залежно від зміни ціни на неї, 2009-2010 рр.

Як тільки ціна на свинину зростає, обсяги споживання на даний вид продукції знижуються, і навпаки. Звісно, цінова доступність цих товарів є одним з найважливіших чинників, який визначає дії покупців, проте це не єдиний фактор, який впливає на попит. Для окремих регіонів, груп населення характерні відмінності у споживанні різних видів м'яса (яловичини, свинини, м'яса птиці тощо). Стрибокподібна короткочасна зміна попиту на м'ясо може бути пов'язана з дотриманням певних традицій, справлянням релігійних обрядів тощо, при цьому зростає попит на м'ясо свиней і знижується на сало. Амплітуда коливання цін на м'ясопродукти в такі періоди залежить від організованості ринку.

Наразі можна говорити про значний попит на свинину, оскільки за своїми звичками та традиціями пересічні українці віддають більшу перевагу свинині, ніж, наприклад, курятині, але в силу своїх фінансових можливостей не можуть задовольнити свого бажання, шукаючи при цьому рівноцінної заміни. Так, 2010 р. на вітчизняному ринку склалася така ситуація, коли ціна м'яса птиці була нижчою за ціну на свинину більше як вдвічі (53%) та за ціну сала

на 2%, що в результаті призвело до зростання попиту на продукцію птахівництва та зменшення обсягів споживання свинини (рис. 4).

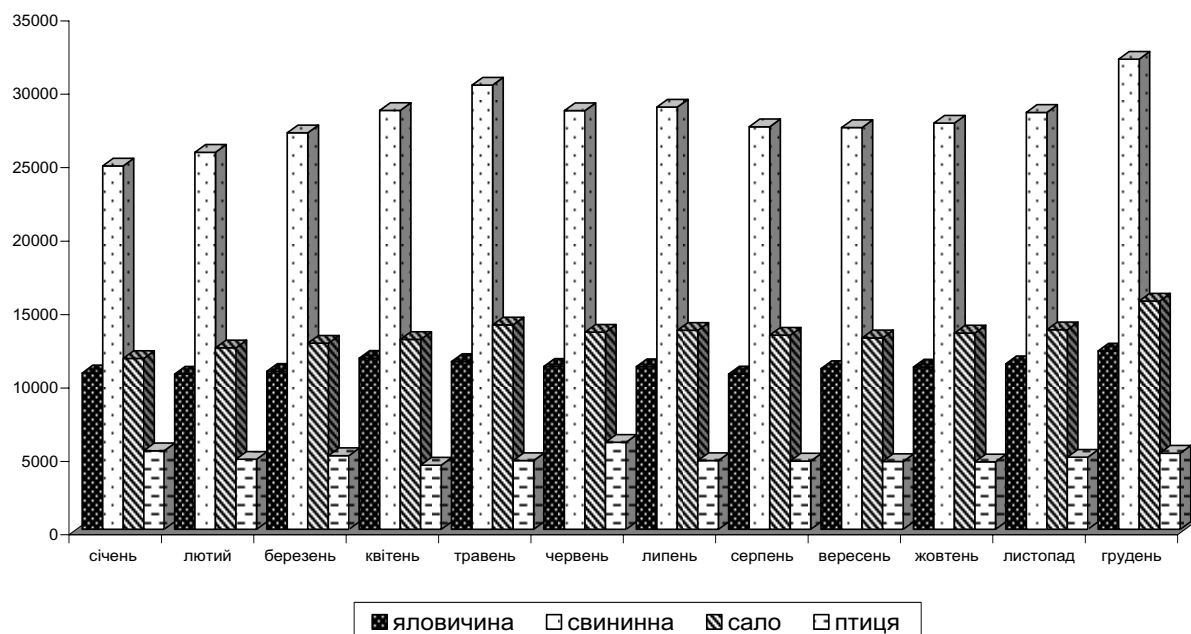

Рис. 4. Динаміка обсягів реалізації м'ясопродуктів на міських ринках України протягом 2010 року

Згідно проведених досліджень виявлено, що найбільша кількість реалізованого м'яса свиней припадає в основному на весняні, осінні місяці та грудень, а найменша – на січень, лютий, березень та липень. Найбільші обсяги реалізації сала припадають на осінні місяці та грудень. Часові проміжки є місяцями проведення весняно-польових робіт, що вимагають значних затрат енергетичних ресурсів працівників.

На рівень цін майже не впливає екологічна характеристика продуктів забою через такі причини:

1. Недостатня укомплектованість необхідними приладами лабораторій з контролю якості продуктів забою на роздрібних продовольчих ринках і в установах ветеринарної медицини;
2. Відсутність нормативної бази щодо формування стандартів на продукти забою, які б враховували екологічні характеристики. У цьому не зацікавлені виробники, які відгодовують сільськогосподарських тварин із використанням різноманітних стимуляторів, шкідливих для людини, а також імпортери, продукція яких може викликати сумнів на відповідність екологічним стандартам.

Крім того, на ринкову ціну впливають:

1. Політична нестабільність. Коли в країні є ознаки політичної або економічної кризи, зростають обсяги реалізації сала і знижується ціна на високоякісну свинину. Потенційні споживачі роблять запаси тих продуктів забою свиней, що можуть зберігатися протягом тривалого часу. У такій ситуації у країні активність населення низька, воно не відвідує заклади громадського харчування (ресторани, кафе), що, відповідно, призводить до зниження споживання високоякісної свинини. Дослідженням встановлено: еластичність попиту на сало є нижчою на 20%, ніж на м'ясо свинини. В умовах обмежених фінансових можливостей споживачів сало є дешевим і повноцінним постачальником жирів, тому попит на нього є відносно більш стабільним в порівнянні з попитом на м'ясо при зростанні ціни;

2. Підвищення цін на матеріальні ресурси, які використовують при виробництві та реалізації продукції свинарства;

3. Нестійкі економічні відносини Росії з Україною. Нелегальний і легальний експорт високоякісної вітчизняної свинини був стимулом для розвитку вітчизняного тваринництва. Відмова Росії від експорту української свинини негативно позначилася на фінансовому стані м'ясопереробних підприємств, особливо тих, що орієнтувалися на ринок Росії. Постачальником

контрабандної свинини через систему роздрібних продовольчих ринків є товаровиробники приватного сектору.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити ряд висновків, важливих для розуміння і прогнозування процесів на вітчизняному ринку свинини: 1) основними чинниками впливу на ціноутворення є обсяги, структура і вартість виробництва, 2) внутрішній ринок м'яса є далеким до насичення свининою вітчизняного виробництва, 3) проблема нелегального імпорту має негативні наслідки для розвитку сировинного ринку свинини аналізованого регіону й потребує першочергового розв'язання на законодавчому рівні.

В економічному аспекті проблему забезпечення населення свининою можна вирішити шляхом підвищення конкурентоспроможності власного виробництва і встановлення взаємовигідних, прозорих зв'язків між товаровиробниками і м'ясопереробними підприємствами, що забезпечить поліпшення кон'юнктури ринку свинини, підвищення дієвості цінового механізму. Згаданий механізм має забезпечувати справедливу оцінку витрат і розподіл доходів між контрагентами ринку, оскільки, навіть користуючись своїм монопольним правом встановлення заниженої закупівельної ціни на свинину, м'ясопереробні підприємства виграють в короткостроковому періоді, але в довгостроковій перспективі їх очікує скорочення вітчизняних сировинних зон, зменшення обсягів переробки сільськогосподарської сировини і власного виробництва.

Список використаних джерел

1. Збарський В. К. Регіональні аспекти розвитку галузі свинарства / В. К. Збарський, В. П. Горьовий // Вісник аграрної науки. – 2010. – № 7. – С. 69-73.
2. Месель-Веселяк В. Я. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України / В. Я. Месель-Веселяк, О. В. Мазуренко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 198 с.
3. Михайлов С.І., Економіка виробництва свинини / С. І. Михайлов, О. А. Бугуцький. – К.: Урожай, 1990. – 216 с.
4. Поточна кон'юнктура і прогноз ринків сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні на 2007/08 маркетинговий рік. Випуск 18 / за ред. О. М. Шпичака. – К.: ІАЕ УААН, 2007. – 169 с.
5. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення № 656 від 14 квітня 2000 р. / Кабінет Міністрів України. – Офіц. вид. – К.: Офіційний вісник, 2000. – № 16. – С. 97-111. – (Нормативний документ Кабінету Міністрів України. Постанова).
6. Шпичак О. М. Реалізація продукції особистими селянськими господарствами – витрати, ціни, ефективність: моногр. / О. М. Шпичак, І. В. Свиноус. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 300 с.
7. Яців І. Б. Регіональний ринок м'яса: ефективне функціонування і перспективи розвитку: моногр. / І. Б. Яців, С. Ф. Яців. – Л., 2008. – 185 с.

Аннотація. Проаналізовано сучасне становище виробництва свинини, а також основні фактори цінової кон'юнктури. Виявлено, що система спрoса і пропозиції являється основним регуляторним механізмом на ринку свинини. Досліджено, що динаміку цeн визначають головним чином об'єми, структура і вартість виробництва.

Ключові слова: спрoс, пропозиція, механізм ціноутворення, сільськогосподарські підприємства, роздрібні ціни, закупівельні ціни, свинина

Abstract. The modern state of pork production, basic factors of the price conjuncture has been analyzed. It has been specify here that the system of demand and supply are a basic regulator mechanism at the pork market. It has been substantiate here that dynamics of prices are determined mainly by volumes, structure and production value.

Keywords: demand, suggestion, mechanism of pricing, agricultural enterprises, suggested retail prices, purchase prices, pork